

ПОВЕДІНКОВІ ФІНАНСИ



МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ПОВЕДІНКОВІ ФІНАНСИ

Методичні рекомендації до практичних занять

Укладач Марич М.Г.



Чернівці

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

2026

УДК 336.14
П-42

Друкується за ухвалою вченої ради
економічного факультету Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 5 від 10 грудня 2025 року)

Поведінкові фінанси : метод. реком. до практ. занять /
П-42 уклад.: М.Г. Марич. Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю.
Федьковича, 2026. 36 с.

Методичні рекомендації до вивчення курсу «Поведінкові фінанси» призначені для студентів, які вивчають дисципліну «Поведінкові фінанси» та можуть бути використані як при проведенні аудиторних занять, так і для самостійної роботи студентів. Містять структуру навчальної дисципліни, питання для опитування, тестові завдання, практичні завдання.

Для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок».

УДК 336.14

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2026
© Укладач: Марич М.Г., 2026

ЗМІСТ

	Стор.
Вступ.....	4
Структура змісту навчальної дисципліни.....	6
Розподіл балів, які отримують здобувачі та шкала оцінювання	7
Практичні завдання	
до теми 1: Роль людини в економічному розвитку суспільства та сучасна поведінкова економіка.....	8
до теми 2: Біхевіористична концепція фінансів: теоретичні виміри	10
до теми 3: Інформаційне середовище прийняття фінансових рішень та поведінкові упередження.....	13
до теми 4: Специфіка проявів поведінкових упереджень та біхевіористичні механізми прийняття фінансових рішень економічними суб'єктами	16
до теми 5: Морально-етичні виміри у системі поведінкових фінансів	19
до теми 6: Особисті фінанси у фінансовій системі держави та специфіка прийняття рішень у базовій сфері поведінкових фінансів.....	22
до теми 7: Ключові проблеми поведінкових змін громадян України. Фінансова грамотність населення.....	24
до теми 8. Інтелектуальні засади біхевіоризму у публічних фінансах. Поведінкові моделі суб'єктів публічних фінансів у сферах оподаткування та бюджетного процесу.....	27
до теми 9: Поведінкові фінанси у прийнятті рішень суб'єктами корпоративних фінансів та фінансових ринків..	30
до теми 10: Фінансова раціональність і поведінкові фінанси: історичні перспективи.....	32

ВСТУП

Поведінкові фінанси – це відносно новий напрям фінансової теорії, який прагне пояснити особливості прийняття фінансових рішень, поєднуючи напрацювання психології та конвенційної економічної і фінансової теорії. Двигуном розвитку поведінкових фінансів слугує неспроможність неокласичної теорії очікуваної корисності у рамках гіпотези ефективного ринку пояснити ряд аномалій, що виникають на ринках унаслідок прийняття ірраціональних рішень економічними суб'єктами.

Дослідження в галузі поведінкових фінансів надзвичайно важливі в сучасних умовах з огляду на те, що вони допомагають пояснити, чому і як ринки бувають неефективними, а також визначають особливості ірраціональної поведінки під час прийняття фінансових рішень. Разом зі стрімким розвитком прикладних досліджень у сфері поведінкових фінансів зростає й актуальність дослідження теоретичних аспектів розвитку цього напрямку.

Мета навчальної дисципліни: сформувати фундаментальні знання та вміння з теорії та практики прийняття фінансових управлінських рішень з урахуванням впливу поведінкових упереджень на основі розуміння причин ірраціональної економічної поведінки.

Пререквізити. Навчальна дисципліна «Поведінкові фінанси», відповідно до структурно-логічної схеми освітньо-професійної програми, слухається здобувачами освіти в першому семестрі першого року навчання паралельно із такими дисциплінами, як «Податковий менеджмент», «Страховий менеджмент», «Ринок фінансових послуг», «Фінансовий менеджмент». Вивчення дисципліни «Поведінкові фінанси» є основою для засвоєння інших обов'язкових дисциплін, зокрема «Бюджетний менеджмент», «Банківський менеджмент», «Фінансовий моніторинг», а також підґрунтям для проходження виробничої практики і підготовки кваліфікаційної роботи.

Результати навчання. Відповідно до освітньо-професійної програми «Фінанси, банківська справа та

страхування» підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» та галузі знань D Бізнес, адміністрування та право вивчення дисципліни «Поведінкові фінанси» сприяє формуванню також компетентностей і програмних результатів навчання:

Структура змісту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р		л	п	лаб	інд	с.р.
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 1. «Теоретичні постулати біхевіористичних (поведінкових) фінансів»											
Тема 1. Роль людини в економічному розвитку суспільства та сучасна поведінкова економіка.	10	2	2			6	-	-	-	-	-	-
Тема 2. Біхевіористична концепція фінансів: теоретичні виміри.	14	2	2			10	-	-	-			-
Тема 3. Інформаційне середовище прийняття фінансових рішень та поведінкові упередження.	13	2	2			10	-	-	-			-
Тема 4. Специфіка проявів поведінкових упереджень та біхевіористичні механізми прийняття фінансових рішень економічними суб'єктами.	14	2	2			10	-	-	-			-
Разом за ЗМ1	52	8	8			36	-	-	-			-
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 2. «Концепція біхевіористичних фінансів у сферах особистих, публічних та корпоративних фінансів: практика застосування»											
Тема 5. Особисті фінанси у фінансовій системі держави та специфіка прийняття рішень у базовій сфері поведінкових фінансів.	17	2	2			13	-	-	-			-
Тема 6. Ключові проблеми поведінкових змін громадян України. Фінансова грамотність населення.	17	2	2			13	-	-	-			-
Тема 7. Інтелектуальні засади біхевіоризму у публічних фінансах. Поведінкові моделі суб'єктів публічних фінансів у сферах оподаткування та бюджетного процесу.	17	2	2			13	-	-	-			-
Тема 8. Поведінкові фінанси у прийнятті рішень суб'єктами корпоративних фінансів та фінансових ринків.	17	2	2			13	-	-	--			-
Разом за ЗМ 2	68	8	8			52	-	-	-			-
Усього годин	120	16	16			88	-	-	-			-

Розподіл балів, які отримують здобувачі:

Вид підсумкового контролю: **екзамен**

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)								Кількість балів (екзамен)	Сумарна кількість балів
Змістовий модуль №1				Змістовий модуль №2					
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	40	100
7	7	7	7	8	8	8	8		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	оцінка (бали)	пояснення за розширеною шкалою
відмінно	A (90 – 100)	відмінно
добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	Добре
задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	Достатньо
незадовільно	FX (35-49)	незадовільно (з можливістю повторного складання)
	F (1-34)	Незадовільно (з обов'язковим самостійним опрацюванням освітнього компоненту до перескладання)

Практичне завдання до теми 1: Роль людини в економічному розвитку суспільства та сучасна поведінкова економіка

Мета: оволодіти знаннями щодо ролі людини у сучасному економічному розвитку, поєднанні поведінкових теорій з економікою та фінансами в інституціоналізмі, щодо поведінкових упереджень на базі ірраціональних чинників поведінки економічних суб'єктів.

Питання для опитування:

1. Роль і місце людини в економіці. Інституціоналізм і поведінкова економіка.
2. Трансформація наукових поглядів на психологічне підґрунтя економічних рішень.
3. Інформаційна та поведінкова економіка у співставленні людини економічної та людини соціальної.

Практичне завдання

Завдання 1. Громадянин Петренко вирішив інвестувати свої заощадження. Під впливом реклами він вклав кошти у фонд, який мав яскраву рекламу, але нижчу реальну прибутковість, ніж альтернативні варіанти. Яке поведінкове упередження проявив інвестор? Як подібні упередження впливають на ефективність економічних рішень у суспільстві?

Відповідь: _____

Завдання 2. На фондовому ринку України спостерігалось масове скуповування акцій ІТ-компаній після того, як кілька великих інвесторів оголосили про свої інвестиції. Через пів року ціни різко впали.

Як проявляється ефект «стадної поведінки» у цій ситуації? Які наслідки має така поведінка для економічної стабільності?

Відповідь: _____

Тестові завдання:

1. Яке твердження найточніше відображає роль людини в економічному розвитку?

А. Людина є лише споживачем матеріальних благ.

В. Людина є основним фактором виробництва, носієм знань і навичок.

С. Людина не впливає на економічні процеси без участі держави.

Д. Людина виконує лише механічну роботу, не впливаючи на інновації.

2. Що таке «людський капітал» у сучасній економіці?

А. Сукупність фінансових ресурсів держави.

В. Сукупність матеріальних активів підприємства.

С. Сукупність знань, навичок, досвіду та здоров'я людини, що впливають на продуктивність праці.

Д. Обсяг споживчих витрат домогосподарств.

3. Яке з наведених явищ належить до поведінкових упереджень?
- A. Раціональний вибір за повної інформації.
 - B. Ефект «стадності» під час купівлі акцій.
 - C. Пропорційне зростання доходів і витрат.
 - D. Застосування класичної моделі попиту і пропозиції.
4. Який приклад демонструє використання інструментів поведінкової економіки в державній політиці?
- A. Зниження податків для бізнесу.
 - B. Введення штрафів за запізнення з оплатою комунальних послуг.
 - C. Надсилання нагадувань громадянам про необхідність сплати податків.
 - D. Збільшення бюджетних витрат на оборону.
5. Що є головною метою поведінкової економіки?
- A. Підвищення ефективності виробництва за рахунок механізації.
 - B. Вивчення впливу психологічних факторів на економічні рішення людини.
 - C. Максимізація державних доходів.
 - D. Зменшення кількості економічних експериментів.

Відповіді:

1	2	3	4	5

Практичне завдання до теми 2: Біхевіористична концепція фінансів: теоретичні виміри

Мета: оволодіти знаннями щодо теоретичних засад біхевіористичної концепції фінансів, її загального змісту, психологічних компонент поведінкових молей економічних суб'єктів.

Питання для опитування:

1. Розвиток біхевіористичної концепції фінансів та її основний зміст: загальні підходи.
2. Психологічні складові прийняття фінансових рішень.
3. Поведінкові зміни у прийнятті фінансових рішень.
4. Необхідність імплементації поведінкових фінансів у процесі прийняття рішень економічними суб'єктами.

Практичне завдання

Завдання 1. Інвестор придбав акції компанії, керуючись не аналітичними розрахунками, а власними симпатіями до бренду. Через три місяці вартість акцій знизилася на 20%.

Яке поведінкове упередження вплинуло на рішення інвестора? Як би змінилося рішення за умов раціональної поведінки? Який висновок можна зробити про роль емоцій у фінансових рішеннях?

Відповідь: _____

Завдання 2. Під час переговорів про купівлю компанії продавець назвав початкову ціну — 10 млн грн. Хоча ринкова оцінка становила близько 7 млн грн, покупець погодився на 9 млн, вважаючи це «справедливою знижкою».

Який ефект поведінкової економіки проявився в цій ситуації? Як ефект «якоря» може впливати на процес ціноутворення?

Відповідь: _____

Тестові завдання:

1. Що є основним предметом дослідження біхевіористичних фінансів?
 - A. Механізми функціонування фінансових ринків у стані рівноваги.
 - B. Психологічні та емоційні чинники, що впливають на фінансові рішення людей.
 - C. Рівень державного регулювання фінансової системи.
 - D. Вплив податкової політики на інвестиційну активність.

2. Яке поведінкове упередження проявляється, коли інвестор уникає продажу збиткових активів, сподіваючись, що їхня вартість зросте?
 - A. Ефект рамування
 - B. Ефект якоря
 - C. Ефект втрат (loss aversion)
 - D. Ефект надмірної самовпевненості

3. Що таке «ефект якоря» у фінансовій поведінці?
 - A. Схильність інвесторів копіювати дії інших учасників ринку.
 - B. Використання початкової інформації як бази для подальших оцінок і рішень.
 - C. Упевненість у власній непомилковості під час оцінки ризиків.
 - D. Переоцінка короткострокових результатів порівняно з довгостроковими.

4. Який із наведених прикладів найточніше ілюструє «ефект стадної поведінки»?
 - A. Інвестор купує акції, бо їх купують інші, не аналізуючи ринок самостійно.
 - B. Менеджер ігнорує поради колег і приймає рішення самостійно.
 - C. Людина уникає ризику навіть за високої ймовірності прибутку.
 - D. Споживач реагує на знижку, не перевіряючи справжню ціну товару.

5. У чому полягає відмінність біхевіористичної теорії фінансів від класичної?

- А. Біхевіористична теорія заперечує роль ринкових механізмів.
- В. Класична теорія враховує психологічні фактори, а біхевіористична — ні.
- С. Біхевіористична теорія враховує емоційні та когнітивні упередження людей, а класична виходить із припущення про раціональність.
- Д. Відмінностей між ними немає.

Відповіді:

1	2	3	4	5

Практичне завдання до теми 3: Інформаційне середовище прийняття фінансових рішень та поведінкові упередження

Мета: оволодіти знаннями щодо розуміння специфіки середовища прийняття фінансових рішень, суперечностей впливу інформації на поведінку економічних суб'єктів, інформаційної асиметричності, викривлення інформаційної бази та переваг і загроз сучасних цифрових технологій для поведінкових чинників.

Питання для опитування:

1. Суперечності впливу інформації на економічні суб'єкти.
2. Характеристики інформаційних процесів.
3. Поведінкові упередження та інформаційне середовище.

Практичне завдання

Завдання 1. Менеджер інвестиційного фонду отримав понад 100 сторінок аналітичних звітів, прогнозів і графіків щодо одного проєкту. Через обсяг даних він не зміг

зосередитися на ключових показниках і прийняв рішення про інвестування, яке виявилось збитковим.

Яке поведінкове упередження проявилось у цій ситуації? Як інформаційне перевантаження впливає на якість фінансових рішень? Які заходи могли б підвищити ефективність обробки інформації?

Відповідь: _____

Завдання 2. Аналітик банку, розглядаючи можливість видачі кредиту підприємству, шукав лише ті дані, які підтверджували його первинне переконання про надійність клієнта, ігноруючи негативні сигнали у звітах. Через пів року позичальник збанкрутував.

Яке поведінкове упередження спостерігається у цій ситуації? Як уникнути ефекту підтвердження під час прийняття фінансових рішень?

Відповідь: _____

Тестові завдання:

1. Що розуміють під інформаційним середовищем прийняття фінансових рішень?
 - А. Лише офіційні звіти підприємства.
 - В. Сукупність усіх джерел, каналів і форм подання інформації, що впливають на процес фінансового вибору.
 - С. Тільки внутрішні документи фінансових установ.

D. Дані, отримані виключно від аналітичних агентств.

2. Яке поведінкове упередження проявляється, коли людина шукає лише ту інформацію, що підтверджує її попередню думку?

- A. Ефект якоря
- B. Ефект підтвердження
- C. Ефект рамкування
- D. Надмірна самовпевненість

3. Що є наслідком інформаційного перевантаження у процесі прийняття фінансових рішень?

- A. Підвищення точності прогнозів.
- B. Формування надмірно обережної поведінки або хаотичних рішень.
- C. Зростання швидкості прийняття рішень.
- D. Повна відсутність емоцій у виборі.

4. Яке з наведених тверджень описує ефект «якоря»?

- A. Люди орієнтуються на початкове значення інформації, навіть якщо воно є неточним.
- B. Люди приймають рішення, базуючись лише на інтуїції.
- C. Люди змінюють свою думку під впливом більшості.
- D. Люди віддають перевагу короткостроковим вигодам перед довгостроковими.

5. Який із варіантів ілюструє надмірну самовпевненість у фінансових рішеннях?

- A. Інвестор не перевіряє достовірність інформації, бо вважає, що має достатній досвід.
- B. Менеджер збирає інформацію з різних джерел і проводить порівняльний аналіз.
- C. Фінансовий аналітик покладається на офіційні дані статистики.
- D. Керівник консультується з експертами перед прийняттям рішень.

Відповіді:

1	2	3	4	5

Практичне завдання до теми 4: Специфіка проявів поведінкових упереджень та біхевіористичні механізми прийняття фінансових рішень економічними суб'єктами

Мета: оволодіти знаннями щодо специфічних проявів поведінкових упереджень, їх систематизації та класифікації щодо розуміння необхідності змін у механізмах впливу поведінкових упереджень на прийняття рішень та ролі в цілому фінансової грамотності населення та бізнес-свідомості менеджерів.

Питання для опитування:

1. Специфіка вітчизняних умов прийняття фінансових рішень.
2. Модель прийняття фінансових рішень економічними суб'єктами України.
3. Прикладне використання поведінкових упереджень.

Практичне завдання

Завдання 1. Фінансовий директор компанії «ІнвестСтар» переконаний, що його досвід дозволяє точно передбачати рух ринку. Ігноруючи рекомендації аналітиків, він вкладає 10 млн грн у ризикові облігації, сподіваючись на високу дохідність. Через пів року компанія втрачає 30% вкладених коштів.

Яке поведінкове упередження проявилось у цій ситуації? Як можна було уникнути помилки? Які організаційні інструменти можуть зменшити вплив суб'єктивності у фінансових рішеннях?

Відповідь: _____

Завдання 2. Фінансовий директор компанії «ІнвестСтар» переконаний, що його досвід дозволяє точно передбачати рух ринку. Ігноруючи рекомендації аналітиків, він вкладає 10 млн грн у ризикові облігації, сподіваючись на високу дохідність. Через пів року компанія втрачає 30% вкладених коштів.

Яке поведінкове упередження проявилось у цій ситуації? Як можна було уникнути помилки? Які організаційні інструменти можуть зменшити вплив суб'єктивності у фінансових рішеннях?

Відповідь: _____

Тестові завдання:

1. Що є головною відмінністю біхевіористичного підходу у фінансах від класичного?
 - A. Біхевіористичний підхід заперечує вплив психології на економіку.
 - B. Класичний підхід базується на повній раціональності, а біхевіористичний враховує емоції та когнітивні спотворення людини.
 - C. Біхевіористичний підхід враховує лише макроекономічні фактори.
 - D. Відмінностей між ними немає.

2. Яке упередження проявляється, коли інвестор переоцінює свої знання і здібності, вважаючи, що може передбачити поведінку ринку краще за інших?

- A. Ефект якоря.
- B. Ефект підтвердження.
- C. Ефект надмірної самовпевненості.
- D. Ефект втрат.

3. Коли люди уникають ризикових, але потенційно вигідних рішень після попередніх фінансових втрат, проявляється:

- A. Ефект рамкування.
- B. Ефект доступності.
- C. Ефект уникнення втрат (loss aversion).
- D. Ефект стадності.

4. Що описує ефект «рамкування» у процесі прийняття фінансових рішень?

- A. Схильність оцінювати інформацію залежно від її подання («як сформульовано»).
- B. Використання минулого досвіду для формування фінансових прогнозів.
- C. Прагнення діяти, як більшість учасників ринку.
- D. Ігнорування негативної інформації через особисті переконання.

5. Яке твердження найкраще характеризує ефект «стадної поведінки» серед економічних суб'єктів?

- A. Суб'єкти приймають фінансові рішення самостійно, спираючись на власний аналіз.
- B. Економічні агенти копіюють дії більшості, вважаючи їх правильними.
- C. Суб'єкти ухвалюють рішення лише під впливом державного регулювання.
- D. Рішення приймаються виключно на основі математичних розрахунків.

Відповіді:

1	2	3	4	5

Практичне завдання до теми 5: Морально-етичні виміри у системі поведінкових фінансів

Мета: оволодіти знаннями щодо морально-етичних вимірів у системі поведінкових фінансів.

Питання для опитування:

1. Ціннісний підхід у теорії та практиці поведінкових фінансів.
2. Необхідність морально-етичного підходу при прийнятті фінансово-економічних рішень.
3. Моральний порядок суспільства.

Практичне завдання

Завдання 1. Фінансовий директор компанії «EcoTrade» отримує бонуси за короткостроковий прибуток. Він пропонує інвестувати у високоризикові активи, хоча це суперечить довгостроковим інтересам компанії та її акціонерів.

Визначте морально-етичну дилему, що виникла. Які поведінкові упередження могли вплинути на рішення директора? Які корпоративні механізми могли б мінімізувати конфлікт інтересів?

Відповідь: _____

Завдання 2. Інвестор обирає компанію для вкладення коштів, орієнтуючись не лише на фінансові показники, а й на екологічну та соціальну відповідальність компанії.

Який морально-етичний принцип проявляється у виборі інвестора? Як подібні принципи впливають на довгострокову стабільність фінансових ринків? Які поведінкові фактори можуть заважати інвестору дотримуватися етичних критеріїв?

Відповідь: _____

Тестові завдання:

1. Що з наведеного найточніше характеризує етичну поведінку фінансового менеджера?
 - A. Прийняття рішень лише на основі власної вигоди, ігноруючи інтереси акціонерів.
 - B. Дотримання корпоративних правил, прозорість і врахування інтересів усіх зацікавлених сторін.
 - C. Маніпулювання інформацією для підвищення власних бонусів.
 - D. Ігнорування регуляторних норм заради швидкого прибутку.
2. Яке морально-етичне питання виникає, коли брокер радить клієнтам купувати акції, знаючи про власний намір продати їх за високою ціною?
 - A. Конфлікт інтересів.
 - B. Ефект надмірної самовпевненості.
 - C. Ефект стадності.
 - D. Ефект доступності.
3. Що з переліченого є прикладом дотримання соціально-етичних принципів у фінансових рішеннях?

- A. Інвестування в компанії, які забруднюють навколишнє середовище, заради високого прибутку.
- B. Ігнорування фінансових ризиків, орієнтуючись на короткострокові бонуси.
- C. Вибір інвестицій з урахуванням екологічних та соціальних критеріїв.
- D. Маніпулювання інформацією для збільшення продажів фінансових продуктів.

4. Яке з наведених тверджень найкраще характеризує вплив етики на поведінкові фінанси?

- A. Етичні стандарти не впливають на прийняття фінансових рішень.
- B. Етичні принципи допомагають знизити ризики непрозорості та нерациональної поведінки учасників ринку.
- C. Етика потрібна лише для звітності перед державними органами.
- D. Дотримання етичних норм завжди зменшує прибутковість компанії.

5. Які заходи допомагають мінімізувати морально-етичні ризики у корпоративних фінансах?

- A. Прозорість, внутрішній контроль, етичні кодекси та навчальні програми для працівників.
- B. Ігнорування внутрішніх правил та політики компанії.
- C. Надання необмежених бонусів незалежно від поведінки менеджерів.
- D. Заборона інвестицій у соціально відповідальні проєкти.

Відповіді:

1	2	3	4	5

Практичне завдання до теми 6: Особисті фінанси у фінансовій системі держави та специфіка прийняття рішень у базовій сфері поведінкових фінансів

Мета: оволодіти знаннями щодо специфіки фінансових рішень індивідами у сфері особистих фінансів, щодо механізмів

управління доходами, видатками та заощадженнями населення.

Питання для опитування:

1. Виокремлення особистих фінансів у складі фінансової системи держави.
2. Поведінкові механізми управління доходами, витратами та особистими заощадженнями громадян.
3. Напрями управління особистими фінансами.

Практичне завдання

Завдання 1. Громадянка Олена отримує щомісячний дохід у 25 000 грн. Вона вирішила відкласти 10% доходу, але щомісяця переносить початок заощадження, вважаючи, що «зробить це наступного місяця».

Поясніть, який тип поведінкового упередження проявляє Олена. Запропонуйте фінансовий механізм (інструмент або правило), який допоможе їй подолати це упередження. Розрахуйте, скільки вона втратить за рік, якщо не почне заощаджувати.

Відповідь: _____

Завдання 2. Інвестор Андрій регулярно купує акції компаній, спираючись лише на власну інтуїцію. За пів року він отримав збитки у 15%, але вважає, що «наступного разу точно пощастить».

Яке поведінкове упередження проявляє Андрій? Як це впливає на ефективність його особистих фінансів? Які дії може запропонувати фінансовий консультант для корекції його поведінки?

Відповідь: _____

Тестові завдання:

1. Який із наведених прикладів найкраще ілюструє поведінкове упередження «ефект відкладання» (procrastination) у сфері особистих фінансів?

- A. Людина регулярно веде облік витрат.
- B. Громадянин відкладає рішення про початок заощадження на наступний місяць.
- C. Інвестор диверсифікує портфель.
- D. Людина користується автоматичним перерахуванням коштів на депозит.

2. Що означає поняття «ефект рамкування» у прийнятті фінансових рішень?

- A. Оцінювання інформації залежно від того, як вона подана.
- B. Використання логічних розрахунків при ухваленні рішень.
- C. Переоцінка власних знань у сфері інвестування.
- D. Ігнорування майбутніх вигод на користь миттєвих.

3. Яке з наведених тверджень найкраще характеризує роль особистих фінансів у фінансовій системі держави?

- A. Особисті фінанси не впливають на економіку країни.
- B. Особисті фінанси формують основу споживчого попиту, інвестицій та заощаджень населення.
- C. Особисті фінанси є складовою лише соціальної політики.
- D. Особисті фінанси мають виключно фіскальний характер.

Як називається схильність людини уникати ризику навіть за

умов можливого більшого прибутку?

- A. Ефект надмірної самовпевненості.
- B. Ефект уникнення втрат (loss aversion).
- C. Ефект доступності.
- D. Ефект підтвердження.

Яке з наведених упереджень найчастіше призводить до нерациональних фінансових рішень під впливом дій більшості?

- A. Ефект стадності.
- B. Ефект якоря.
- C. Ефект рамкування.
- D. Ефект контрасту.

Відповіді:

1	2	3	4	5

Практичне завдання до теми 7: Ключові проблеми поведінкових змін громадян України. Фінансова грамотність населення.

Мета: оволодіти знаннями щодо основних поведінкових упереджень громадян України при прийнятті фінансових рішень та ключових проблем поведінкових змін і формування фінансової грамотності населення

Питання для опитування:

1. Вектори управління фінансами громадян. Фінансова поведінка.
2. Формування фінансових ресурсів громадян. Планування та бюджетування.
3. Інститут фінансового консультанта як фахова діяльність і професія.

Практичне завдання

Завдання 1. Громадянин Іван регулярно бере кредити під високі відсотки, не порівнюючи умови різних банків і не читаючи договори. Через рік сума переплати становить 20 000 грн.

Визначте, яке поведінкове упередження або помилка проявилась у діях Івана. Як підвищення фінансової грамотності могло б змінити його поведінку? Запропонуйте конкретні заходи, які держава або банк можуть використовувати для підвищення обізнаності споживачів.

Відповідь: _____

Завдання 2. Під час економічної нестабільності багато українців почали масово знімати гроші з банківських депозитів, боячись банкрутства банків. Петро, не перевіряючи достовірність інформації, також зняв усі свої заощадження.

Визначте тип поведінкового упередження, що вплинув на Петра. Які негативні наслідки має така поведінка для фінансової системи держави? Які освітні або інформаційні заходи могли б знизити ризик подібних масових панік?

Відповідь: _____

Тестові завдання:

1. Що з наведеного найточніше характеризує низький рівень фінансової грамотності?
 - A. Регулярне ведення обліку доходів та витрат.
 - B. Вибір кредитів без аналізу умов та процентних ставок.
 - C. Диверсифікація інвестиційного портфеля.
 - D. Відкриття накопичувальних рахунків і депозитів.
2. Яке поведінкове упередження проявляє громадянин, який постійно відкладає початок заощаджень?
 - A. Ефект стадності.
 - B. Ефект відкладення (procrastination).
 - C. Ефект якоря.
 - D. Ефект надмірної самовпевненості.
3. Що з перерахованого є прикладом «стадної поведінки» у фінансових рішеннях?
 - A. Людина інвестує після перевірки офіційних звітів.
 - B. Громадяни масово знімають депозити під час економічної паніки.
 - C. Клієнт обирає депозит після порівняння умов різних банків.
 - D. Людина відкладає кошти на автоматичне накопичення.
4. Яке твердження найкраще відображає роль фінансової грамотності у житті громадян?
 - A. Вона потрібна лише для інвесторів і бізнесменів.
 - B. Вона допомагає раціонально планувати бюджет, уникати зайвих витрат і приймати обґрунтовані фінансові рішення.
 - C. Фінансова грамотність не впливає на рівень особистого добробуту.
 - D. Вона стосується виключно оподаткування доходів.
5. Які заходи держави або громадських організацій можуть підвищити фінансову грамотність населення?
 - A. Інформування про ризики кредитів і інвестицій, освітні програми, вебіари та консультації.
 - B. Ігнорування інформування населення і залишення всього на «самоорганізацію».

- C. Заборона всіх ризикових інвестицій для громадян.
D. Надання необмежених кредитів без оцінки платоспроможності.

Відповіді:

1	2	3	4	5

Практичне завдання до теми 8: Інтелектуальні засади біхевіоризму в публічних фінансах. Поведінкові моделі суб'єктів публічних фінансів у сферах оподаткування та бюджетного процесу

Мета: оволодіти знаннями щодо ключових характеристик публічних фінансів та ролі у їх функціонуванні окремих суб'єктів, щодо поведінкових моделей агентів податково-бюджетних процесів, поведінкових упереджень і моральних зусиль у сфері публічних фінансів.

Питання для опитування:

1. Теоретичні засади біхевіоризму в публічних фінансах.
2. Поведінкові моделі людей на ринку та у політичному процесі.
3. Біхевіористичні тлумачення поведінки суб'єктів бюджетного процесу.
4. Мораль, політика та поведінкові зміни у сфері публічних фінансів.

Практичне завдання

Завдання 1. Громадянин Сергій отримує дохід 20 000 грн на місяць. Він не веде облік витрат і часто витрачає кошти на спонтанні покупки, через що змушений брати кредити під високі відсотки.

Визначте, яке поведінкове упередження або помилка проявилась у поведінці Сергія. Які базові принципи фінансової грамотності могли б допомогти уникнути цієї ситуації?

Розробіть короткий план дій для контролю бюджету та зменшення залежності від кредитів.

Відповідь: _____

Завдання 2. Після негативних новин про економіку країни багато громадян почали масово знімати кошти з депозитів. Петро також зняв усі свої заощадження, не перевіривши достовірність інформації.

Яке поведінкове упередження проявилось у Петра? Які наслідки такої поведінки для фінансової системи держави? Які заходи держави або банків могли б зменшити ризик масових панік?

Відповідь: _____

Тестові завдання:

1. Що з наведеного є прикладом низької фінансової грамотності?
 - A. Ведення щомісячного обліку доходів та витрат.
 - B. Вибір кредиту без порівняння умов та процентних ставок.
 - C. Планування накопичень на майбутнє.
 - D. Диверсифікація інвестиційного портфеля.

2. Яке поведінкове упередження проявляє людина, яка постійно відкладає початок заощаджень «на наступний місяць»?

- A. Ефект стадності.
- B. Ефект відкладення (procrastination).
- C. Ефект якоря.
- D. Ефект надмірної самовпевненості.

3. Який ефект спостерігається, коли громадяни масово знімають гроші з банківських депозитів під час економічної паніки?

- A. Ефект надмірної самовпевненості.
- B. Ефект доступності.
- C. Ефект стадності.
- D. Ефект рамкування.

4. Яке твердження найкраще описує роль фінансової грамотності у житті громадян?

- A. Вона потрібна лише бізнесменам та інвесторам.
- B. Вона допомагає планувати бюджет, уникати зайвих витрат і приймати обґрунтовані фінансові рішення.
- C. Фінансова грамотність не впливає на рівень добробуту.
- D. Вона стосується лише сплати податків.

5. Які заходи допомагають підвищити фінансову грамотність населення?

- A. Інформування про ризики кредитів та інвестицій, освітні програми, консультації.
- B. Надання необмежених кредитів без перевірки платоспроможності.
- C. Заборона всіх ризикових інвестицій.
- D. Ігнорування потреб населення у фінансовій освіті.

Відповіді:

1	2	3	4	5

Практичне завдання до теми 9: Поведінкові фінанси у прийнятті рішень суб'єктами корпоративних фінансів та фінансових ринків.

Мета: оволодіти знаннями щодо поведінкових чинників та середовища прийняття фінансових рішень суб'єктами господарювання, дії поведінкових упереджень та бізнес-поведінки суб'єктів корпоративних фінансів і фінансових ринків, підсилення їх позитивних та нівелювання негативних ефектів.

Питання для опитування:

1. Підприємство як суб'єкт поведінкових фінансів: загальні підходи.
2. Чинники впливу на прийняття фінансових рішень суб'єктами господарювання України в межах біхевіоризму.
3. Модифікація впливу поведінкових упереджень суб'єктів господарювання.
4. Поведінкові фінанси в інвестиційних стратегіях підприємств.

Практичне завдання

Завдання 1. Керівник корпорації «TechPro» вирішив інвестувати значну частину бюджету компанії у новий стартап, спираючись лише на власний досвід і інтуїцію, ігноруючи аналітичні звіти. Через рік проєкт зазнав збитків.

Яке поведінкове упередження проявилось у діях керівника? Як це вплинуло на фінансовий стан компанії? Які механізми корпоративного контролю могли б зменшити ризик подібних рішень?

Відповідь: _____

Завдання 2. Після публікації новин про високі прибутки компанії «GreenEnergy» багато інвесторів почали активно купувати її акції, не аналізуючи фінансові звіти. Через кілька тижнів ціна акцій впала.

Яке поведінкове упередження проявилось серед інвесторів? Як стадна поведінка впливає на стабільність фінансових ринків? Які біхевіористичні механізми можуть допомогти інвесторам уникати таких пасток?

Відповідь: _____

Тестові завдання:

1. Яке поведінкове упередження проявляється, коли керівник компанії переоцінює свої здібності передбачати ринкові тенденції і приймає ризикові інвестиційні рішення?

- A. Ефект підтвердження.
- B. Ефект надмірної самовпевненості.
- C. Ефект стадності.
- D. Ефект доступності.

2. Що описує ефект стадності на фінансових ринках?

- A. Інвестори приймають рішення самостійно, спираючись на аналіз.
- B. Інвестори копіюють дії більшості, навіть не перевіряючи інформацію.
- C. Інвестори орієнтуються на попередні втрати.
- D. Інвестори аналізують лише позитивні дані.

3. Яке поведінкове упередження проявляється, коли аналітик шукає лише ті дані, що підтверджують його первісну думку, і ігнорує інші сигнали?

- A. Ефект підтвердження.
- B. Ефект рамкування.
- C. Ефект уникнення втрат.
- D. Ефект доступності.

4. Який ефект впливає на прийняття рішень, коли керівник або інвестор оцінює майбутні можливості, орієнтуючись на недавні або легко доступні приклади?

- A. Ефект надмірної самовпевненості.
- B. Ефект доступності.
- C. Ефект стадності.
- D. Ефект втрат.

5. Як поведінкові фінанси допомагають у прийнятті рішень суб'єктами корпоративних фінансів та фінансових ринків?

- A. Ігнорують психологічні фактори та спираються виключно на раціональні розрахунки.
- B. Враховують емоційні, когнітивні упередження та поведінкові фактори, щоб передбачати ризики і ухвалювати ефективніші рішення.
- C. Забороняють будь-які ризикові інвестиції.
- D. Виключають роль аналітичних звітів у процесі прийняття рішень.

Відповіді:

1	2	3	4	5

Практичне завдання до теми 10: Фінансова раціональність і поведінкові фінанси: історичні перспективи

Мета: закріпити знання здобувачів щодо фінансової раціональності та поведінкових фінансів: історичні перспективи.

Питання для опитування:

1. Фінансова цивілізація та грошовий устрій сучасного суспільства: нові акценти у поведінкових фінансах
2. Фінансово-грошова свідомість, раціональність і мораль у сучасних поведінкових фінансах

Практичне завдання

Завдання 1. Компанія планує інвестувати у новий проєкт. Класична теорія припускає, що менеджери оцінюють всі дані раціонально. Поведінкові фінанси вказують на вплив емоцій, втрат і стадності на прийняття рішень.

Поясніть різницю між підходом класичної фінансової теорії і поведінкових фінансів. Наведіть приклад, коли емоції або когнітивні упередження можуть призвести до помилкового інвестиційного рішення. Як знання історії розвитку фінансової раціональності допомагає сучасним фінансовим менеджерам?

Відповідь: _____

Завдання 2. В середині XX століття вважалося, що ринки ефективно відображають всю наявну інформацію. Але дослідження показали, що упередження доступності і надмірної самовпевненості можуть спотворювати сприйняття ризику. Поясніть, як ефект доступності може впливати на фінансові рішення. Наведіть приклад сучасного ринку, де це упередження проявляється. Які історичні дослідження започаткували вивчення цих ефектів у фінансах?

Відповідь: _____

Тестові завдання:

1. Що передбачає класична концепція раціональної поведінки на фінансових ринках?
 - A. Інвестори приймають рішення під впливом емоцій та інтуїції.
 - B. Інвестори діють раціонально, використовуючи повну інформацію та логічний аналіз.
 - C. Ринки завжди нестабільні через людські упередження.
 - D. Інвестори орієнтуються лише на думку більшості.

2. Яке поведінкове упередження проявляється, коли інвестори ігнорують негативну інформацію і шукають лише ті дані, що підтверджують їх первісну думку?
 - A. Ефект підтвердження
 - B. Ефект надмірної самовпевненості
 - C. Ефект доступності
 - D. Ефект стадності

3. Що найкраще характеризує внесок поведінкових фінансів у класичну теорію фінансів?
 - A. Вони заперечують будь-яку роль аналітичних методів у прийнятті рішень.
 - B. Вони враховують психологічні та поведінкові фактори, що впливають на прийняття фінансових рішень.
 - C. Вони підтверджують, що всі рішення інвесторів завжди раціональні.
 - D. Вони стосуються лише короткострокових інвестицій.

4. Який історичний приклад фінансової бульбашки ілюструє обмежену раціональність інвесторів?

- A. Південноморська бульбашка у Великій Британії XVII століття.
- B. Відкриття банківської системи у США.
- C. Створення фондового індексу Dow Jones.
- D. Запровадження стандарту золота.

5. Який ефект впливає на фінансові рішення, коли люди оцінюють ризики, орієнтуючись на недавні або легко доступні приклади?

- A. Ефект втрат.
- B. Ефект доступності.
- C. Ефект надмірної самовпевненості.
- D. Ефект підтвердження.

Відповіді:

1	2	3	4	5

Навчальне видання

ПОВЕДІНКОВІ ФІНАНСИ

Методичні рекомендації до практичних занять

Укладач:

МАРИЧ Максим Григорович

Літературне редагування: **О.В. Колодій**

Підписано до друку 13.02.2026. Формат 60x84/16

Електронне видання.

Ум.-друк. арк. 2,0. Обл.-вид. арк. 2,1.

Зам. Н-008.

Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

58002, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2

e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідectво суб'єкта видавничої справи ДК №891 від 08.04.2002 р.